

УДК 354

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.43>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ СИСТЕМИ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Шорський П.О.,
*кандидат юридичних наук,
докторант кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Шорський П.О. Напрями вдосконалення законодавчої системи засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі.

Стаття присвячена дослідженню засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі та виокремленню напрямів вдосконалення законодавчої системи, що їх визначає. Поняття «засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу» запропоновано визначати як сукупність інструментів, спрямованих на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Акцентовано увагу на такому засобі інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі як технологія розподіленого реєстру, що використана при веденні Державного аграрного реєстру. Перспективним напрямом вдосконалення законодавства щодо використання технології розподіленого реєстру в агропромисловому комплексі запропоновано вважати її використання для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція.

Проаналізовано заходи інформаційно-правового забезпечення, які стосуються опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу, а саме: створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; запровадження системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок. Запропоновано напрями вдосконалення законодавства, щодо алгоритму їх застосування.

Доцільним визначено затвердження Положення щодо опублікування інформації, яка стосується агропромислового комплексу.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, засіб, інформаційно-правове регулювання, законодавча система, нормативно-правовий акт.

Shorskyi P.O. Directions for improving the legislative system of means of ensuring information and legal regulation in the agro-industrial complex.

The article is devoted to the study of means of ensuring information and legal regulation in the agro-industrial complex and the identification of directions for improving the legislative system that determines them. The concept of «means of ensuring informational and legal regulation of the agro-industrial complex» is proposed to be defined as a set of instruments aimed at implementing legal norms that regulate the protection of information regarding agro-industrial security, the use of modern technologies for the exchange and use of information regarding agricultural production, the food and

processing industry, and the carrying out of work on the cultivation, harvesting, storage and processing of agricultural products.

Attention is focused on such a means of information and legal regulation in the agro-industrial complex as the distributed registry technology used in maintaining the State Agrarian Register. A promising direction for improving legislation on the use of distributed ledger technology in the agro-industrial complex is proposed to be its use for confirming and transferring any contracts and property in the private and public spheres, the object of which is land resources, food and processing industry goods, and agricultural products.

The information and legal support measures related to the publication of information related to the agro-industrial complex were analyzed, namely: the creation of a section within the updated web portal of the Ministry of Agrarian Policy for information support of Ukrainian exporters of agricultural products, food and processing industries; posting up-to-date information about the external market situation on the official website of the Ministry of Agrarian Policy; introduction of an information system for producers of agricultural and food products who create cooperatives to form commodity batches for export, regarding the conditions of access to the market. Directions for improving legislation regarding the algorithm of their application were proposed.

It was determined to be expedient to approve the Regulations on the publication of information related to the agro-industrial complex.

Key words: agro-industrial complex, means, information and legal regulation, legislative system, regulatory legal act.

Постановка проблеми. Станом на теперішній час, забезпечення агропромислового комплексу є багатогранним механізмом, ефективність якого залежить від заходів, яких було застосовано конкретними суб'єктами та засобів, які були використані при цьому. В Україні відбуваються кардинальні зміни в економічній, політичній, правовій та інших сферах суспільного життя. Означене спричинено формуванням та визнанням України як соціальної, демократичної та правової держави європейського зразка з одного боку та дією правового режиму воєнного стану – з іншого. Традиційно впорядкування суспільних відносин слідує викликами правозастосування, адже завдяки постійному удосконаленню забезпечується існування держави та всього державного механізму. Сфера суспільних відносин, пов'язаних з агропромисловим комплексом не є виключенням. Дієвим елементом у цьому розумінні виступає державно-приватне партнерство в секторі безпеки [1], направлене на вирішення комплексних питань щодо створення єдиної інформаційної платформи для АПК з інтегрованими елементами безпеки. За таких трансформацій, необхідним є наукове осмислення наявних у чинному законодавстві засобів, які спрямовані на інформаційно-правове забезпечення захисту агропромислових відносин. Додатковим аргументом на користь актуальності обраної проблематики слугують потреби удосконалення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу в цілому.

Мета дослідження полягає у встановленні засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі та виокремленні напрямів вдосконалення їх законодавчого регулювання.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням проблематики визначення забезпечення суспільних відносин в цілому займалися такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, І.В. Арістова, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, О.Л. Копиленко, О.В. Кузьменко, В.П. Тимошук та інші. Окремі аспекти впорядкування агропромислового комплексу висвітлено в працях: Г.С. Іванової, Л.В. Козак, О.В. Шевцової та інших. У той же час, значна кількість проблемних питань засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі залишається невирішеною, що свідчить про доцільність розгляду обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Використання категорії «засоби» у праві пов'язується з позначенням певних інструментів забезпечення будь-якої діяльності. Олейник О.В. констатовано, що: а) правові засоби є правовими явищами, які виявляються в інструментах встановлення суб'єктивних прав, обов'язків, пільг, заборон, заохочування, нагородження та діями, пов'язаними з технологією реалізації прав і обов'язків; б) змістовна сутність адміністративно-правових засобів правового регулювання можуть визначатись як сукупність правових механізмів та прийомів і способів встановлення і реалізації владних повноважень державними органами всіх гілок влади, спрямованих на забезпечення інтересу суспільства чи держави [2].

Таким чином, засоби є тим інструментом, що використовується для досягнення поставлених цілей. В цілому інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу є відображенням наявного стану правових норм, які регулюють захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. В цьому контексті, засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу будуть визначатись як інструменти, що спрямовані на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Яремою О.Г. та Ілюшик О.М. серед засобів забезпечення інформаційної безпеки виділено: форми чи способи фіксації інформації; офіційне електронне оприлюднення, зокрема опублікування, використання систем розподілених реєстрів, зокрема технологій блокчейн; проведення перевірок інформації у контексті інформаційної безпеки; презумпція безпеки інформації щодо інформаційної безпеки [3]. Ці всі заходи є притаманними й для сфери інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу з застереженнями та межами можливостей застосування до суспільних відносин в означеній сфері. Зазначений підхід ґрунтується на розумінні того, що інформаційна безпека є комплексною категорією, що охоплює як технічні, так і правові аспекти захисту даних.

У сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу такі заходи набувають особливого значення, оскільки обіг інформації про виробництво, зберігання, транспортування, якість та безпечність агропродукції безпосередньо впливає на продовольчу безпеку держави та конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників на міжнародних ринках. Форми чи способи фіксації інформації, зокрема шляхом електронної документації, дають змогу забезпечити належну доказову базу при вирішенні спорів та контролі дотримання законодавчих вимог. Офіційне електронне оприлюднення, включаючи публікацію у державних реєстрах та на офіційних вебпорталах, сприяє підвищенню прозорості та відкритості діяльності суб'єктів господарювання у сфері АПК.

Використання систем розподілених реєстрів, зокрема технологій блокчейн, є перспективним інструментом для запобігання фальсифікації аграрної продукції, забезпечення простежуваності її походження та мінімізації корупційних ризиків у системі розподілу державної підтримки. Проведення перевірок інформації у контексті інформаційної безпеки є необхідною умовою достовірності даних, особливо з огляду на можливість їх використання у процесах сертифікації та ліцензування.

Щодо презумпції безпеки інформації, то в агропромисловому комплексі цей принцип має застосовуватися з певними застереженнями, враховуючи ризики, пов'язані з поширенням недостовірної або неточної інформації, яка може завдати шкоди економічним інтересам держави чи суб'єктів господарювання. Таким чином, адаптація наведених заходів до потреб агропромислового комплексу потребує чіткого визначення меж їх застосування, узгодження з нормами чинного законодавства та врахування міжнародних стандартів у сфері інформаційної безпеки.

Так, одним із прикладів імплементації сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері агропромислового комплексу є Державний аграрний реєстр, функціонування якого забезпечує можливість для виробників сільськогосподарської продукції отримувати державну підтримку. Його архітектура та алгоритми роботи значною мірою ґрунтуються на принципах технології розподіленого реєстру (distributed ledger technology, DLT), що забезпечує підвищений рівень надійності, захисту та прозорості даних [4]. Технологія розподіленого реєстру як засіб інформаційно-правового регулювання використовується за такими напрямками: при детермінуванні правового статусу віртуальних активів та віртуальних криптоактивів; при створенні концепції та умов транспарентності державних процедур і розвитку інструментів громадського моніторингу; при впровадженні технології у роботу державних реєстрів [5]. При цьому, пряма вказівка на те, що використано або є намір використання саме технології розподіленого реєстру – відсутня. Означене підлягає ідентифікації, виключно на основі аналізу нормативно-правових актів та програмних документів суб'єктів публічної влади, якими встановлюється нова – інформаційно-те-

лекумунікаційна модель організації конкретних суспільних відносин. Визначення її фактичного застосування можливе лише на підставі аналізу змісту законодавчих та програмних документів суб'єктів публічної влади, у яких закріплюються нові інформаційно-телекомунікаційні моделі організації суспільних відносин у конкретних секторах. Це вимагає ретельної правової інтерпретації та співвіднесення технічних характеристик системи з положеннями права.

Технологія розподіленого реєстру полягає у зберіганні елементів даних у цифрових групах із часовими позначками, що іменовані блоками; кожен блок містить цифровий код – «хеш»; «хеш» завершеного блоку відображається в наступному блоці; для зміни одного блоку, необхідно змінити інші блоки, що є превентивною мірою від несанкціонованих втручань в систему. Ключовим при характеристиці змістовних складових технології розподіленого реєстру є те, що вона постійно еволюціонує в технологічному, національно ідентифікаційному та галузевому аспектах [6, с. 16]. Доказом чого, крім іншого є її використання при веденні Державного аграрного реєстру. Перспективним напрямом вдосконалення законодавства, щодо використання технології розподіленого реєстру в агропромисловому комплексі слід вважати її використання для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція.

Окремого значення в межах інформаційно-правового забезпечення відведено тим, які стосуються опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу. До таких заходів Стратегією розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року, віднесено: створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; запровадження системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок (нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти торгівлі) [7].

В частині виокремлення можливих напрямів удосконалення законодавства, яким врегульовано застосування заходів з опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу, відмітимо, що основним суб'єктами владних повноважень, які уповноважено їх застосовувати є ті, які наділені повноваженнями щодо впорядкування агропромислового комплексу (наприклад, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та їх територіальні підрозділи). Відповідно, доцільним вбачається затвердження Положення щодо опублікування інформації, яка стосується агропромислового комплексу. В цьому нормативно-правовому акті, необхідно чітко визначити: а) суб'єктів, які наділені повноваженнями в агропромисловому комплексі; б) інформацію, яка підлягає обов'язковому опублікуванню; в) способи такого опублікування, включаючи зобов'язання використовувати офіційний веб-сайт Мінагрополітики та Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Серед засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу можливо виділити запровадження дистанційного навчання для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок [7]. Станом на теперішній час, в Україні діють програми підготовка фахівців у галузі професійної освіти з аграрного виробництва, переробки сільськогосподарської продукції та харчових технологій передбачає набуття глибоких знань та практичних навиків, необхідних для роботи в аграрному секторі, в харчовій та переробній промисловості. Так, вільне оперування технологіями приготування харчових продуктів у закладах ресторанного бізнесу та громадського харчування, знання технологічних процесів та порядку експлуатації обладнання харчових виробництв разом із можливістю викладання спеціальних дисциплін відповідного напрямку у закладах вищої освіти дозволяє випускникам впевнено почуватися при виборі місця працевлаштування [8]. Проте, доступ до навчання за освітньою програмою «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» в вищих навчальних закладах не спрямовано конкретно на діючих виробників сільськогосподарської і харчової продукції, але й не передбачає виключення можливості такого навчання на загальних засадах. Необхідним є вироблення Міністерством освіти і науки України програми доступу до навчання для виробників сільськогосподарської і харчової продукції на спеціальних умовах, що спростують

їх поступлення з можливістю скороченого терміну навчання в переважно дистанційній формі та з збільшенням бюджетних місць для таких здобувачів вищої освіти.

Висновки. В ході дослідження акцентовано увагу на тому, що інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу є відображенням наявного стану правових норм, які регулюють захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції

Визначено поняття «засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу» як сукупність інструментів, спрямованих на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Запропоновано напрями удосконалення засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу: 1) використання технології розподіленого реєстру для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція; 2) затвердження Положення щодо опублікування інформації, яка стосується агропромислового комплексу (з зазначенням: відповідальних суб'єктів, переліку інформації, яка підлягає обов'язковому опублікуванню, а також виокремлення способів опублікування); 3) вироблення Міністерством освіти і науки України програми доступу до навчання для виробників сільськогосподарської і харчової продукції на спеціальних умовах, що спрощують здобуття необхідних кваліфікованих навичок в переважно дистанційній формі та з збільшенням бюджетних місць для таких здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мех Ю.В. Побудова сучасної адміністративно-правової доктрини державно-приватного партнерства в секторі безпеки. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 13 (27). С. 125–134.
2. Олейник О.В. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки. *Юридичний вісник*. 2015. № 1. С. 65–69.
3. Ярема О.Г., Ілюшук О.М. Система правових засобів забезпечення інформаційної безпеки. *Аналітично-порівняльне правознавство* С. 237-241. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.43>.
4. Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»: Закон України від 19.09.2024 р. № 3980-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text>.
5. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/vlada-i-biznes-pratsyuvatyut-u-vprovaszhenni-blockchain>.
6. Цифрові технології та їх економіко-правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн: монографія / Александр Кудь, Микола Кучерявенко, Євген Смичок. Харків: Право, 2019. 384.
7. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>.
8. Освітня програма «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» (бакалавр). URL: <https://udhtu.edu.ua/osvitnya-programa-agrarne-vyrobnytstvo-pererobka-silskogospodarskoyi-produkciyi-ta-harchovi-tehnologiyi>.